

Vojna brez streljanja

»Danes pustimo izobešeno zastavo Ju-
ventusa, jutri pa obesim našo: 'Unionino'«,
je rekel gostilničar nekemu stalnemu go-
stu, ki se je pohecal na račun te zastave in
njegove zvestobe Triestini.

Naslednjega dne, v četrtek, 30. maja,
nismo šli mimo tiste gostilne, toda povsod,
po vseh javnih uradih, šolah, poštah, vo-
jašnicah itd. je visela v znak žalovanja za-
stava na pol droga.

Šport, ki naj bi bil izraz človekove igri-
vosti, ljubezni do dinamike, preizkušnja
moči in hvalnica človekovi spretnosti, za
gledalca pa priložnost za zabavo, sprosti-
tev, mogoče tudi izhodišče za misel na pre-
senetljive človekove zmogljivosti, vse to in
mogoče še kaj je šport, se je prelevil v ži-
valskost in nasilje.

Tekma med Liverpoolom in Juventu-
som se je namreč spremenila v tragedijo.
Na stadionu Heysel je ostalo 38 mrtvih in
več desetih ranjencev, med katerimi je tu-
di nekaj, ki so v resni življenjski nevar-
nosti.

Vsi poznamo dinamiko neredov, saj je
italijanska televizija neposredno prenašala
dramatične trenutke na stadionu in potem
še tekmo, ki so jo kljub nesreči igrali, da
bi tako pomirili duhove.

Kaj je športni duh pridobil s tem, je
zelo dvomljivo vprašanje. Še posebej, če
se spomnimo, kako so nekateri navijači sla-
vili zmago Juventusa. Seveda je ta tragični
dogodek imel posledice. Tako je odslej an-
gleškimi ekipam prepovedano igranje na
mednarodnih tekmah. Postavlja se tudi
vprašanje o vlogi, ki bi jo med nogomet-
nimi tekmami in športnimi tekmovanji
sploh morale opravljati sile javne varnosti.
Splošno mnenje je namreč, da je bilo na
igrišču v Bruslju premalo agentov, da bi
lahko preprečili tragedijo. Prav tako še ni
prav jasno, kako se je dejansko začelo fi-
zično obračunavanje med angleškimi in ita-
lijanskimi navijači. Že dan pred tekmo je
neki italijanski državljani baje z nožem ra-
nil angleškega navijača, stik na stopnišču
stadiona je zato bil le priložnost, da je
prišlo do krvavega obračunavanja.

Ne bomo se ustavljali ob nadaljnjih do-
godkih, za katere smo vsi slišali ali brali,
vendar se nam zdi potrebno, da se za tre-
nutek pomudimo pri pojavu kot takem, ki
je na žalost vedno bolj pogost, četudi ni
stvar zadnjih let. Tako je znano, da so na
Angleškem med leti 1895 in 1915 začasno
zaprla 46 nogometnih igrišč zaradi neredov,
ki so nastajali ob tekmah. Pred približno
dvajsetimi leti pa je bilo na tekmi Perù-
Argentina skoraj 300 mrtvih. Časopisi so
polni podobnih poročil o izgredih, pretepa-

dalje na 2. strani ■

Predsednik Craxi grozi s krizo vlade

Referendum je povzročil hud razkol v sindikalnem gibanju

»Zahteva, naj se razpiše ta referendum,
je povsem neosnovana. Morali bi jo pro-
glasiti za protiusustavno; kdor bi moral to
narediti, a tega ni naredil, je zagrešil ve-
likansko pravno zmoto in prevzel nase hu-
do odgovornost«. Tako je izjavil predsed-
nik vlade Craxi na zasedanju vsedravnega
sveta socialistične stranke, ki je bilo
skoraj v celoti posvečeno referendumu o
druginjski dokladi.

Stališča posameznih političnih strank
do referendumu so jasna: komunisti, ki so
dali pobudo za ljudsko glasovanje, in mi-
sovci so za »da«, vse ostale stranke pa so
za »ne«. To pomeni, da so komunisti in
misovci za odpravo vladnega odloka, ki je
bil črtal štiri točke na premični lestvici
za določitev višine druginjske doklade, o-
stale stranke pa so za ohranitev tega od-
loka, češ da je v skladu s temeljnimi smer-
nicami vladne protinflacijske politike.

Kdo ima prav? Na to vprašanje ni laho-
ko nepristransko in objektivno odgovoriti,
ker je nekaj resnice tako v izvajanjih prvih
kot drugih. Vsekakor drži, da se je težko
sprijazniti s prakso, da se tako koč-
ljivo vprašanje, kot je mehanizem za do-

ločevanje višine druginjske doklade, rešu-
je z vladnimi odloki. Gre namreč za vpra-
šanje, ki se neposredno tiče predvsem de-
lavcev in delodajalcev in bi ga morali u-
režati sporazumno. Po drugi strani pa prav
tako drži, da ima vlada pravico in dolžnost
ukrepati vselej, kadar so ogroženi splošni
interesi državljanov, kot je primer hude
inflacije.

V resnici je bilo celotno vprašanje spo-
litizirano do skrajnosti, KPI in še prej ko-
munistična veja sindikata CGIL se nikakor
nista mogli sprijazniti, da je vlada, ki jo
vodi socialistični predsednik, ukrepala brez
njunega soglasja in celo proti njunim sta-
liščem in volji. To je bil in je eden glavnih
razlogov, zaradi katerih so komunisti tako
trmasto vztrajali pri svojih stališčih in se
niso pomišljali povzročiti razkola v samem
sindikalnem gibanju.

V zadnjih dneh je prešel v odločen boj
za »ne« na nedeljskem referendumu sam
predsednik vlade Craxi in odkrito začel go-
voriti o krizi vlade, če bodo na ljudskem
glasovanju prevladali »da«. Njegova odloč-
nost nekoliko preseneča glede na to, da se,

dalje na 2. strani ■

Proslava 40 - letnice slovenskih šol

V petek, 31. maja, je bil Kulturni dom
v Trstu nabito poln. Proslava 40-letnice ob-
novitve naših šol je izvenela kot velik
praznični dogodek, ki so ga oblikovali na-
ši šolarji, dijaki in višješolci ter njihovi
vzgojitelji. Med poslušalci je bilo veliko
gostov in uglednih osebosti: od tržaškega
škofa Bellomija, do predstavnika vladnega
komisarja, od senatorke Jelke Gerbec do
poslanca Colonija, prisotni pa so bili še ju-
goslovanski generalni konzul Mirošič, ne-
kateri župani, deželni svetovalci, sedanji in
bivši pedagoški svetovalci za slovenske šole,
ravnatelji šol, med temi tudi več itali-
janskih šolnikov, umetniki in še številni
drugi.

Pozdrave so prinesli višji deželni šol-
ski skrbnik De Rosa, predsednik republi-
škega komiteja za vzgojo in izobraževanje
Slovenije dr. Zorič in ravnatelj slovenske
gimnazije v Celovcu dr. Vospernik.

Zbrano občinstvo je pozdravil prof. E-
gidij Košuta, inšpektor slovenskih višjih
šol. Slavnostni govor pa je imel pisatelj A-

lojz Rebula. Njegov govor objavljamo v
celoti.

Pri kulturnem sporedu so sodelovali
gojenci otroških vrtcev, učenci devetih os-
novnih šol iz Trsta in okolice, dijaki mest-
nih srednjih šol in vseh višjih šol.

Na prireditvi je nastopil 300-članski
pevski zbor, ki ga je vodila prof. Nada Žer-
jal-Zaghet. Zapel je tri pesmi, ki so bile
napisane in uglasbene ob tej priložnosti.
Nastopajoči pa so prikazali splet prizorov,
ki mu je avtorica, prof. Lučka Susič dala
naslov »Naš veliki mali svet«. Šlo je za pri-
kaz raznih šolskih dogodkov. Višješolci pa
so podali izbor literarnih del zamejskih pi-
sateljev, ki so jih povezovale misli neka-
terih dijakov. Na proslavi je nastopil tudi
trio Glasbene matice.

Pri pripravi učencev, dijakov nižjih in
višjih šol so opravili veliko delo številne
učiteljice, profesorji in drugo osebje. Konč-
no režijsko delo pa je prevzel Adrijan
Rustja.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 9. junija, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Glasbene podobe; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Strica moramo rešiti!«; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Nediški zvon; 15.00-19.00 Šport in glasba ter prenosi z naših prireditev; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 10. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Aleksander Borodin: Knez Igor (prolog in prvo dejanje); 11.35 Beležka; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Deželni zbori na letošnji reviji »Primorska poje«; 13.40 Glasbena priloga; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Ciciban, na dan, na plan!«; 15.00 Iz šolskega sveta; 16.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 »Kogojevi dnevi '84«: Simfonični orkester RTV Ljubljana; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 11. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah: Med Brdi in Jadrinom; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Aleksander Borodin: Knez Igor (drugo dejanje); 11.30 Beležka; 12.00 Filmskemu ustvarjanju naproti; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Mladi mladim; 16.00 Raziskovalno delo: Dolina '84; 17.00 Kratka poročila; 17.10 »Kogojevi dnevi '84«: Simfonični orkester RTV Ljubljana; 18.00 Odprti dramski val: Saša Vuga: »Silvestrovo črepinj«, radijska igra; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 12. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Almanah: Gospodarska problematika; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Aleksander Borodin: Knez Igor (tretje in četrto dejanje); 11.30 Beležka; 12.00 Liki iz naše preteklosti; 13.00 Deželni zbori na letošnji reviji »Primorska poje«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Kocka na kocko; 16.00 Od Milj do Devina; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Mi in glasba: Pavle Merku: Otroške pesmi; 18.00 Iz sence večnosti; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 13. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Sestanek ob 12h; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 Diskorama; 16.00 Na goriškem valu; 17.00 Kratka poročila; 17.10 »Naša pesem 1984«: moški zbor »Vres« s Prevalj in mešani zbor »Soča« iz Kanala; 18.00 Četrtekova srečanja: »Šivala je deklica zvezdo, oj, zvezdo rdečo ko kri...«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 14. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 S koncertnega in opernega repertoarja; 11.30 Beležka; 12.00 Tostran in onstran sonca; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Povejmo v živo; 15.00 V svetu filma; 16.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Nabožna glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 15. junija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Narodnozabavna glasba - Koledar; 7.40 Pravljičica; 8.00 Kratka poročila; 8.40 Slovenske popevke; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Pianist Massimo Gon v Kulturnem domu v Trstu; 11.30 Beležka; 12.00 »Glas od Režije«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroški kotiček: Zanimivosti iz živalskega sveta; 15.00 Swing-time; 16.00 Človek v sodobnem svetu; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Letošnje 3. meddeželno tekmovanje mladih violinistov v Farri pri Gorici; 18.00 Dramska vetrovnica: Večer umetniške besede: Kajetan Gantar: »Nič ni silno tako kot človek«; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart, Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

VOJNA BREZ STRELJANJA

■ nadaljevanje s 1. strani

njih, ranjencih, mrtvih. Podobni dogodki pa zadobijo vse drugačno dimenzijo, ko se na igrišču srečata ekipi dveh držav, ki predstavljata tudi državi, ki jima pripadajo. Marsikje po Italiji so po tej tragediji gorele britanske zastave, in marsikje je bilo slišati grožnje, tako da so se sile javne varnosti celo bale za angleške turiste.

Obsedenost s športom do take mere, da se prevesi v nasilje, je po mnenju sociologov pojav, ki je prisoten predvsem med družbami, ki so zaradi zgodovinsko-političnih razmer precej bojevite. Šport, pri katerem se pojavlja tudi nasilje, naj bi bil rezultat težnj po sprostitvi nasilnih vzgibov. Tako je zanimiv pojav t.i. »ultras«, se pravi pojav najbolj zagriženih in borbenih navijačev, ki tekmo priljubljene ekipe večkrat enačijo s priložnostjo za uveljavitev »svoje« ekipe, »svoje« pravice. Kaže, kot da bi ti ljudje pozabili, da gre med vsakršno tekmo predvsem za igro, za zabavo, za dejanje, ki se mora odvijati po določenih pravilih, da lahko govorimo o pravi športni tekmi in obenem zabavi. Zanje pa je vsaka tekma priložnost za uveljavitev svoje ekipe in po njej samih sebe. Pojav bi torej, po mnenju sociologov in psihologov, morali obravnavati kot družbeni pojav psihoze človeških množic. Po statističnih podatkih pa se k takim navijačem prištevajo predvsem najstniki. Iz ankete, ki so jo izvedli med navijači petih italijanskih ekip, izhaja, da so za neredne odgovorni predvsem mladi, ki s svojim nasilnim obnašanjem na stadionih sproščajo svojo nejevoljo. Skoraj za polovico manj odstotkov predstavljajo vzgojni in kulturni razlogi ter še nekaj manj kriminalni vzgibi in psihopatični vzroki, skoraj najmanj

vzročnosti naj bi imeli športni razlogi, na zadnjem mestu pa družbeno-politični razlogi.

Kot vsaka statistika je lahko tudi ta dvomljiva, vendar je vredna premisleka, če obravnavamo pojav nasilja med športnimi tekmami.

M. T.

—o—

Referendum...

■ nadaljevanje s 1. strani

vsaj formalno, referendum ne tiče obstoja vlade, oziroma njene temeljne usmeritve na področju gospodarske politike. Morda pa je to v zvezi z volitvami novega predsednika republike, ki se bodo začele 24. junija. V poslanski zbornici se bodo tedaj zbrali na skupni seji »veliki volivci« (630 poslancev, 323 senatorjev in 58 predstavnikov dežel) in začeli z glasovanjem. Pri prvih treh glasovanjih sta za izvolitev predsednika republike potrebni dve tretjini glasov, nato pa absolutna večina upravičencev, se pravi 507 glasov. Do tega trenutka še ni znan kandidat, ki bi imel največ možnosti za izvolitev. Ni izključeno, da je prav to glavni razlog, zaradi katerega je Craxi tik pred referendumom postal tako bojevit.

—o—

Z izmenjavo ratifikacijskih listin je v ponedeljek, 3. t.m., postal veljaven novi konkordat med katoliško Cerkvijo in italijansko državo. Ob tej priložnosti je papež Janez Pavel II. sprejel v Vatikanu italijansko delegacijo, v kateri sta med drugimi bila predsednik vlade Craxi in zunanji minister Andreotti.

PREJELI SMO:

Slovenska skupnost v Nabrežini za potrditev domače uprave

V ponedeljek, 27. maja, so se v Nabrežini sestali odborniki, kandidati in somišljeniki Slovenske skupnosti. Na dnevnem redu sestanka je bil pregled volilnih izidov in razprava o sestavi nove občinske uprave.

Po uvodnem pozdravu tajnika sekcije Ivana Breclja, ki se je zahvalil kandidatom in somišljenikom za pomoč in sodelovanje pri volilni kampanji, je nosilec kandidatne liste Bojan Brezigar podal analizo volilnih izidov. Poudaril je, da je Slovenska skupnost dosegla zelo velik volilni uspeh tako po številu glasov kot tudi v odstotkih, zaradi nepredvidljive igre z ostanki pa ji žal ni uspelo izvoliti četrtega občinskega svetovalca. Brezigar je tudi analiziral rezultate, ki so jih na volitvah dosegle druge stranke in opozoril na nekatere nacionalistične in protislovenske izpade med volilno kampanjo, ki bi lahko postali zelo zaskrbujoči, če bi se še pojavljali tudi sedaj, ko je napeto predvolilno vzdušje minilo.

Antek Terčon je nato podal poročilo o prvem srečanju s KPI, na katerem je bil

govor o sestavi nove občinske uprave. Dejal je, da je delegacija Slovenske skupnosti jasno povedala, da se zavzema za obnovo domače uprave, kot je Ssk že napovedala v volilnem programu. Terčon je nato pojasnil, da se pogajanja še niso začela ker je socialistična stranka predlagala premor, da vprašanje zavezništva preuči na pokrajinski ravni.

Po teh poročilih se je razvila poglobljena razprava, v katero je poseglo 12 članov odbora in kandidatov in iz katere je izšla nujnost, da se Slovenska skupnost na krajevni ravni aktivno angažira za obnovo domače uprave, ki edina ustreza dejanskim potrebam prebivalstva. To stališče je bilo soglasno odobreno in v tem smislu je skupščina poverila mandat delegaciji za pogajanja, da naveže vse potrebne stike, da se ta osnovna programska točka tudi uresniči.

—o—

Dne 17. t.m. se bodo v Italiji začeli zrealizirati izpiti. Na slovenskih višjih srednjih šolah se izpiti bodo začeli s pismeno nalogo iz slovenščine.

Alojz Rebula na proslavi 40-letnice obnovitve slovenskih šol

»Potrebujemo ljudi, ki jim je zvestoba svojemu narodu svetak«

Spoštovani prijatelji slovenske šole,

sestaviti jubilejni nagovor v konvencionalnem ključu, s konvencionalno maziljenostjo, s konvencionalnim optimizmom ni težko. Težje je ob takšni priložnosti spregovoriti zunaj koordinat, ki jih vsiljuje družbena rutina, z neobhodnim prídatom družbenega farizejstva.

Brez vsakega pomisleka sem se odločil za drugo možnost: za pristop, ki si za svoje izhodišče jemlje ne takšno ali drugačno razpoložljivost, ampak dejanskost, kolikor je ta človeku dostopna.

Skladno s tem se uvodoma ne bom izognil pripombi na račun nekega ugovarjanja, ki je v delu zamejskega tiska izpodbijalo samo datumsko določitev tega jubileja, češ da ponovna vzpostavitev slovenskega šolstva dejansko sega onkraj štiridesetletnice, v samo medvojno odporništvu.

Moja pripomba je enostavna: v našem primeru ne gre za proslavitev vse tiste ilegalne šolske dejavnosti, ki je ne samo v medvojnem obdobju, ampak skozi celo fašistično dvajsetletje skušala reševati našo besedo in našo bit pred črnim topom.

Naše izhodišče je ožje: to je letnica, ko je slovensko šolstvo v Primorju postalo z legalnim aktom zakonite oblasti javna, družbeno priznana in družbeno vzdrževana institucija in se s tem — poleg slovenske radijske službe in slovenske cerkvenosti — konstituiralo kot nosilni steber naše institucionalne prisotnosti na teh tleh.

Vsekakor ta datacija pomeni neko jasno omejitve. A če bi hoteli iti v neki širši časovni zamet, bi pravičnost zahtevala, da se ne bi ustavili pri partizanskem šolstvu, kljub njegovi organizacijski in bojovniški označenosti.

Kako naj bi na primer mogli zamočati desetletno požrtvovalno vztrajanje Ciril-Methodove šole v Trstu, do njene izkrvavitve ob koncu dvajsetih let? Ali kako naj bi mogli zamočati ono drugo, nevidno in skoraj nepoznano šolstvo, ki bi ga imenoval duhovniškega — tisto skrito prosvetiteljsko jezikovno-kulturno akcijo, ki je skozi dvajset let tekla v senci mučeniške slovenske Cerkve, od slovenščine pri zakristijskem verouku do slovenščine pri cerkvenem petju?

Prav tako ne bi smeli zamočati vseh tistih posameznikov, ki so, ves čas na robu legalnosti, z eno nogo v Koroneju ali na Liparih, skušali posredovati našo besedo in kulturo narodno osirotelemu mlademu rodu, kakor je bil to dr. Anton Kacin s svojim dolgoletnim poučevanjem slovenščine v goriškem Malem semenišču ali dr. Josip Kosovel s svojimi ilegalnimi tečajji slovenščine v Trstu.

Ko torej zapisujemo štiridesetletnico, s tem ne omalovažujemo in še manj zanikujemo česar koli, kar je bilo pred tem datumom storjenega na ilegalni njivi slovenskega prosvetljevanja, posebno če je bilo to delo plačano za ceno krvi, kakor je bilo to pri samatorškem partizanskem učitelju Alojziju Kokoravcu. Poudarjamo samo datum, ko je ta naša narodna njiva postala z legalnim priznanjem institucija med institucijami, s svojim pravnim statusom, s svojimi sedeži, s svojim osebjem, s svojimi enakopravnimi izkazi. A ker v našem primeru gre za status narodne manjšine brez državnih atributov kakor so policija, vojska, diplomacija in tudi brez atributov družbene moči, kakor sta velika financa

in velika industrija, smo primorski Slovenci s svojo državno priznano šolo dejansko prišli do svojega najmočnejšega, če že ne edinega državnega atributa.

Naša šola je postala naše najveljavnejše potrdilo za ta svet, da si izposodim besedo pri pesniku Župančiču: jamstvo naše prisotnosti in našega preživetja, kakor ne morejo biti v enaki meri ne naša politika ne naše gospodarstvo in tudi ne naša kultura.

Toda takoj potem ko smo podčrtali institucionalno pomembnost te štiridesetletnice, moramo poudariti neko bivanjsko pomembnost, ki presega kakršnokoli datiranje. S ponazorilno besedo: na bivanjski ravni slovenskega šolstva v Primorju nista ponovno priklicala v življenje ne odlok Pokrajinskega narodno-osvobodilnega sveta iz oktobra 1943 ne okrožnica Zavezniške vojaške uprave iz oktobra 1945.

Slovensko šolstvo je dejansko ustanovila in ohranjala ter ga vse do današnjega dne ohranja zvestoba slovenskega človeka.

To ni trenutek, da bi jemali v pretres vprašanje, koliko je ob tej nedvomni zvestobi šlo za neko zavestno narodno izbiro in koliko samo za neko neprosvetljeno socialno inercijo. Naj mimogrede rečemo samo, da bi bilo vsako tozadevno kremenitarsko izprisanje neumestna retorika: granita je v človeškem kamnolomu malo, tako na Slovenskem kakor kjerkoli. Lahko pa utemeljeno rečemo, da je slovenska šola, kolikor je po fašističnem tornadu spet vstala, vstala iz narodne zavesti našega človeka.

Ko je poleti 1945 Zavezniška vojaška uprava, ki je dobila v upravljanje cono A Julijske krajine, v razpoloženju nekakšne skeptične nevtralnosti razpisala vpisovanje v slovenske osnovne in srednje šole, je bil odziv našega človeka plebiscitaren.

Danes, v manj zanosni narodni klimi, človek z ganjenostjo prebira številke, ki jih je slovenska zavest napisala na tisto stran naših narodnih analov: na Tržaškem 5289 učencev na osnovni in 630 dijakov na srednji šoli.

Zal tej prerojeni zavesti ni bil niti v demokratičnem pluralističnem režimu usojen tisti sproščeno ustvarjalni razmah, ki bi lahko čimprej zacelil ne samo prejšnjo petnajstletno amputiranost, ampak tudi stoletno psihološko zasenčenost, ki jo je bila narodu proletarcu, narodu kmetov in delavcev, prizadela njegova socialna odrinjenost.

Slovenska šola — to je bilo drevo, ki se je moralo prebijati, kakor pravimo na Krasu, skozi les in kamen.

V samem Trstu, v katerega je vzdano toliko slovenskega kamna in slovenske krvi, ga je na eni strani od vsega začetka obdajala ledena naklonjenost večinskega tujega ambienta, od njegove vseobvladajoče birokracije do njegovega dominirajočega apartheidskega tiska. Na drugi strani pa je završala vanj vihra politične polasčevalnosti, ko je določenemu zgodovinskemu subjektu — tragična konstanta naše povojne zgodovine! — prej kot za izkrvaveli narodni preostanek šlo za nadnarodno ideologijo. K tema dvema dejavnikoma moramo dodati še tretjega: čedalje manjšo naklonjenost zavezniškega oblastvenega foruma, posebno potem ko je bila z znano Trojno izjavo 1948 državniška prihodnost Svobodnega tržaškega ozemlja zapečatenata.

Naj za zgled omenimo samo, po kakšnem boju je Prosvetni urad Zavezniške vojaške uprave jeseni 1948 dovolil, da Višja realna gimnazija dobi klasične vzporednice.

Neodpušljivo bi potvarjali zgodovino, če bi pri teh ne težkih, ampak krvavih začetkih zamolčevali pionirsko vlogo moža krpanovske zavesti in samozavesti: strokovnega svetovalca za slovenske šole pri Zavezniški vojaški upravi profesorja Srečka Baraga. In zakaj ne bi danes izrekli besedo hvaležnosti tudi nekaterim zavezniškimi vojaškimi predstavnikom, ki so hoteli biti do slovenske šole pravični: polkovniku Washburnu, načelniku zavezniške prosvetne podkomisije, ki mu ob prihodu v Trst ni bilo treba dokazovati, da imajo Slovenci na tem ozemlju pravico do šolstva v materinem jeziku; načelniku štaba Zavezniške vojaške uprave polkovniku Emeryu, ki je z oblastvenim posegom proti ozkosrčnemu upiranju tržaške občine izročil slovenskim šolam novo šolsko stavbo pri Svetem Ivanu; še posebej pa načelniku Prosvetnega oddelka Zavezniške vojaške uprave Johnu P. Simoniju, temu humanističnemu amerišskemu profesorju tako prijateljsko odprtemu potrebam materialno in duhovno šole srujoče se slovenske šolske strukture.

Zahvala naj velja tudi tistim izmed njihovih naslednikov v novi upravi, ki so pokazali razumevanje za skladen razvoj našega šolstva.

Kljub težavam — in česa vsega ni manjkalo tej šoli, komaj vstali iz fašističnega pepela, od programov do učbenikov, od osebja do prostorov! — se je le perspektivno odpirala prihodnosti: rasla je številčno in kvalitetno. Toda še nežno drevo je čakal udarec, ki ga glede na njegove posledice lahko po zloglasni Gentilijevi reformi z bridko asociacijo imenujemo Kominformska reforma.

Izkrvavelo primorsko slovenstvo je še enkrat moralo plačati račun za druge: iz stalinske Bukarešte je vanj troščila stalinska Resolucija, ki je skoraj do polovice izpraznila slovensko osnovno šolo na Tržaškem.

Odtlej je v našo tragično ranjeno in tragično prečiščeno šolo vpisovala svoje otroke že manj oportunistična mlahavost, manj kratkovidna preračunljivost, že trdnješa in bolj osveščena narodna zavestnost.

Pri graditvi te naše osrednje narodne hiše je prvenstvena vloga razumljivo pripadla našim šolnikom.

Naj ne zveni samohvalno, če rečemo, da se je naš šolniški kader — bodisi redki domačini, bodisi povratniki iz Jugoslavije, bodisi politični emigranti — vrgel na delo v polni zavesti svoje narodne odgovornosti.

To priznanje je tem častnejše ob dejstvu, da se je komaj kdo med temi novimi Kačurji mogel pohvaliti z urejenim službenim statusom, da so mnogi med njimi zaradi pomanjkanja državljanstva v ponižujoči eksistenčni tesnobi viseli od enega jesenskega imenovanja do drugega, pred drugimi pa, že opremljenimi z resnimi diplomami resne slovenske univerze, se je odpiral prav tako ponižujoč slalom po smučinah šolske birokracije mimo nostrifikacij, habilitacij, konkurzov. A naše šola se je le utrjevala in čedalje bolj dokazovala legitimnost svojega kulturnega domicila na Tržaškem in v samem Trstu.

ROP V NABREŽINSKI HRANILNICI IN POSOJILNICI

Po ropu v Kmečko-delavski posojilnici v Sovodnjah je podobna usoda doletela drugi slovenski denarni zavod, tokrat Kmečko in obrtno hranilnico in posojilnico v Nabrežini.

V ponedeljek, 3. t.m., sta dva mlada roparja odnesla iz nabrežinske banke nekaj več kot 58 milijonov lir. Roparja sta se gotovo dobro pripravila na ta »podvig«. Počakala sta, da orožniška izvidnica opravi jutranji obisk v nabrežinski hranilnici in posojilnici in šele nato vstopila vanjo s samokresom v rokah. Pravzaprav se je vse zgodilo presenetljivo naglo. Medtem ko je eden izmed roparjev pazil na uslužbenke in stranke, je drugi pobral denar iz blagajne. Prisotnim sta zabičala, naj mirujejo, in odšla. Očividci, ki pa si niso mogli predstavljati, kaj se je bilo zgodilo med tem časom, so povedali, da sta mladeniča odšla proti stari vasi, kjer sta se odpeljala na rdečem motornem kolesu, verjetno vespi, proti avtocesti.

Nabrežinski orožniki, ki so bili takoj na mestu zločina, so začeli s podrobnimi preiskavami, ki pa doslej niso še obrodile nobenega vidnejšega uspeha.

Kljub ropu je delo v banki kmalu steklo po ustaljenih tirnicah. Ravnatelj Milan Vremec in ostali uslužbenci so nemudoma ugotovili škodo, delo pa se je po tem krajšem premoru nadaljevalo, a seveda pod vtisom mučne dogodivščine.

JUNIJSKI VEČERI KD VALENTIN VODNIK

Dolinsko Kulturno društvo Valentin Vodnik je tudi letos priredilo že tradicionalne Junijske večere. Zanimive pobude v glavnem oblikujejo koncerti v cerkvi sv. Martina v Dolini in likovne razstave v Torkli.

Letošnji Junijski večeri so se začeli v soboto, 1. junija, ko je z izbranim sporedom nastopil v cerkvi sv. Martina moški zbor »Valentin Vodnik«. Zbor vodi Ignacij Ota. Svoj spored je začel z mogoče najbolj znanim Gallusovim motetom »Ecce quomodo moritur iustus«, sledile pa so si druge prav tako izbrane skladbe, ki so pokazale na veliko pevsko tradicijo tega moškega pevskega zbora.

Prvemu Junijskemu večeru, ki je nedvomno uspel, bodo v naslednjih dneh sledile še druge kulturne prireditve. Tako bodo v petek, 7. t.m., v Torkli odprli likovno razstavo Jasne Merku in Magde Tavčar.

Koncert ob zaključku šmarnic na Opčinah

Mešanemu pevskemu zboru župnije svetega Jerneja z Opčin moramo priznati ne samo pevsko dovršenost, ampak tudi marljivost, saj s številnimi koncerti in prireditvami ter nastopi skrbi za bogato in razvejano dejavnost.

Med tradicionalne pobude, ki jih zbor ima, spada tudi koncert ob zaključku šmarnic. Letos so ga skupaj z domačo župnijo priredili v četrtek, 30. maja. Po šmarniških pobožnostih so namreč nastopili trije zbori: Dekliška skupina Mladinskega pevskega zbora »Vesela pomlad«, ki jo vodi Franc Pohajač, Dekliški zbor »Slovenski šopek« iz Mačkolj, ki ga vodi Ljuba Smotlak in Mešani pevski zbor »Sveti Jernej«, ki ga vodi Franc Pohajač.

Prva je bila na vrsti »Dekliška skupina« zbora »Vesela pomlad«. Občinstvu so se dekleta predstavila z zahtevnim sporedom. Zapele so tri polifonske skladbe in z velikim občutkom za mero in oblikovanje stavka podale Palestrinovo »Depositus potentes«, »O magnum pietatis« Monteverdija in »Ave Maria« Jakoba Arcadelta. Sle-

dila je črnska duhovna pesem, za zaključek pa so zapele skladbo Lojzeta Mava »Mehko čez hrib in plan«. Sledil je soliden nastop Dekliškega zbora »Slovenski šopek«. Pod vodstvom Ljube Smotlaka so Mačkoljanke zapele štiri pesmi. Neznane avtorja »Stotisoč pozdravov«, Grbčevo »Jezusu pušeljc in dve Gačnikovi, ob spremljavi kitar.

Po njihovem nastopu je prisotnim spregovoril prof. Maks Šah. Njegove izbrane besede so bile priložnost, da so se lahko zamislili o mnogih vprašanih, ki spremljajo človeško življenje.

»Delček velikega bogastva slovenskih Marijinih pesmi«, kot je napovedala Anka Peterlin, ki je povezovala koncert, pa je posredoval openski cerkveni pevski zbor s sodelovanjem sopranistke Ljube Berce-Košuta. Pevovodja Franc Pohajač je z veliko zavzetostjo vodil štiri pesmi. Tomčevo »Oj, sončni maj«, Sattnerjevo »S cveticami te venčamo«, Mavovo »Mati moja venec pletem« in še istega skladatelja »Dajte mi zlatih strun«. Posebno zadnja pesem je doživela pri občinstvu velik uspeh, tudi zaradi čudovitega solo petja sopranistke Ljubice Berce. Koncert Marijinih pesmi ob slovesnem zaključku šmarnic na Opčinah so s skupnim petjem sklenili vsi prisotni. Organist Vinko Škerlavaj, ki je na orgle spremljal ves koncert, je namreč intoniral pesem »Marija skoz življenje«, katera se je mogočno dvignila kot prošnja in obenem zahvala za Marijino pomoč.

V letu, ki ga posvečamo glasbi, mislimo, da so koncerti, kot so ga prisotni lahko doživeli v četrtek, 30. maja, odlična priložnost, da se tudi Slovenci vključimo v proslavo, ki z glasbo povečujejo človekovo ustvarjalnost in poustvarjalnost.

PROTI PERONOSPORI IN OIDIJU

Zaradi izredno muhastega vremena morajo vinogradniki nemudoma škropiti trte proti peronospori, na obalnem področju pa tudi proti oidiju.

NA PROSEŠKI GMAJNI SO SE SPOMNILI TALCEV

V nedeljo, 2. t.m., dopoldne so se Prosečani in Kontovelci spomnili 10 talcev, ki so jih na tistem mestu obesili nacifašisti leta 1944.

Na komemoraciji, ki jo je tudi letos priredila domača sekcija VZPI-ANPI, je spregovoril njen predsednik Mario Brišček, ki se je po polaganju vencev in uvodni žalostinki proseške godbe na pihala ustavil pri dogodkih izpred 41 let in sedanjih oskrumbah spomenikov.

Sledil je govor Julke Barut-Slavec, ki je izzvenel kot vabilo, naj se ob podobnih proslavah obvežemo za mir, sožitje in medsebojno spoštovanje.

Na nedeljski proslavi je govoril tudi bivši senator Paolo Sema, ki je poudaril pomen podobnih spominskih slavij. Pri prireditvi pa so z bogatim kulturnim sporedom sodelovali poleg že omenjene proseške godbe na pihala še pevski zbor Vasilij Mirk, ženski zbor Prosek-Kontovel

LEP USPEH MLADINSKEGA PEVSKEGA ZBORA GM V CELJU

Mladinski pevski festival v Celju si je s svojo dolgoletno tradicijo pridobil velik ugled ne samo v Sloveniji in Jugoslaviji, ampak tudi širom po Evropi.

Za zvezno tekmovanje mladinskih pevskih zborov se je prijavilo 19 zborov, za mednarodno tekmovanje pa deset zborov. Prisotnih je bilo največ mladinskih zborov, in sicer 14, ostali pa so bili dekliški ali mešani mladinski zbori.

Letošnjega X. mladinskega celjskega festivala se je udeležil tudi Mladinski zbor Glasbene matice iz Trsta pod vodstvom Stojana Kureta. Nastopil je v okviru mednarodnega tekmovanja in prejel odlično oceno 94 točk, kar mu je prineslo srebrno plaketo za prvovrščeni bolgarskim mladinskim zborom.

Kot zanimivost naj povemo, da je med obveznimi pesmimi za dekliški zbor bila izbrana pesem »Nocturno« Pavleta Merkuja, skladatelj Ubald Vrabec pa je prejel festivalsko priznanje za delo na področju mladinske in otroške pevske literature.

Celjski uspeh je za mladinski zbor Glasbene matice lepo priznanje ob 10-letnici njegovega delovanja. Na ta jubilej se bo zbor spomnil s slavnostnim koncertom, ki bo v torek, 11. junija, ob 20.30 v Kulturnem domu v Trstu.

Umetnost v 16. stoletju na Slovenskem

V Društvu slovenskih izobražencev v Trstu je v ponedeljek, 3. t.m., znani umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Cevc predaval o umetnosti v 16. stoletju na Slovenskem in se s tem nekako oddolžil obletnici prve slovenske knjige in Dalmatinske Biblije. Kot izhodišče je predavatelj postavil Trubarjevo in na splošno protestantsko nasprotovanje gradnji novih cerkva. Nasprotoval je tudi slikarski in kiparski obogatitvi božjih hramov in se torej v tem približeval švicarskim reformatorjem. To

nasprotovanje je bilo razlog za upadanje likovne in arhitektonske umetnosti.

Tudi katoliški protireformatorji so za nekaj časa sledili protestantskemu vzgledu. Kljub splošni težnji pa so nastala nekatera pomembna dela, ki pa so se do današnjih dni le deloma ohranila. Iz tega razdobja so dokaj zanimivi nagrobniki, ki dokazujejo dokajšnjo večino umetnikov, ki so v slovenske dežele prihajali iz Italije. Predavatelj je prikaz umetnosti 16. stoletja ponazoril s serijo diapozitivov.

Iz kulturnega dogajanja na Goriškem

Na Goriškem se je v zadnjem času zvrstilo več pomembnih kulturnih pobud, za katere je primerno, da jih vsaj zabeležimo v obliki kronike. 19. maja t.l. se je v palači Attems zaključila več mesecev trajajoča razstava »Frontiere d'avanguardia« (Meje avantgarde), o kateri smo že poročali ob otvoritvi, doživela pa je živahen odmev v strokovnih krogih, in to ne samo na Goriškem, temveč tudi drugod v Italiji in tujini. Ob koncu je Pokrajinski muzej v Gorici priredil dvodnevni simpozij z naslovom »Il futurismo giuliano tra provincia ed Europa« (Futurizem v Julijski krajini med provinco in Evropo), na katerem so nastopili priznani strokovnjaki iz Italije in Jugoslavije. Zborovanje je odprl predsednik goriške pokrajine Silvio Cumpeta, za njim je spregovoril še odbornik za kulturo iste pokrajinske uprave Marino De Grassi. Ravnateljica Pokrajinskega muzeja v Gorici Maria Masau-Dan je podala nekaj pojasnil v zvezi s pojavom futurizma v tem mestu, Enrico Crispolti z univerze v Sieni pa je govoril o odnosih med futurizmom in konstruktivizmom. Bruno Passamani, ravnatelj Mestnega muzeja v Brescii, je razčlenil položaj v Trstu in Gorici v letih futurizma s posebnim ozirom na Mitteleuropo, internacionalizem in nacionalizem. Giulio Montenero, ravnatelj Mestne galerije moderne umetnosti »P. Revoltella« iz Trsta, je pojasnil kulturno okolje v dvajsetih letih našega stoletja v tem mestu. Vida Golubović iz Beograda je spregovorila o konstruktivistični skupini iz Trsta, Borut Loparnik iz Ljubljane pa o skladatelju Mariju Kogoju in možnostih tedanje slovenske avantgarde. Ob koncu prvega dne simpozija so udeleženci lahko prisluhnili magnetofonskim posnetkom nekaterih Kogojevih skladb.

Kot prvi je na drugem dnevu zborovanja nastopil Aleš Erjavec iz Ljubljane, ki je podal kulturnopolitično sliko obdobja futurizma z natančno razčlenitvijo idejnih in estetskih izhodišč. Mario Verdone z rimske univerze je spregovoril o konstruktivistični scenografiji, zlasti o tisti v Sovjetski zvezi, Umberto Carpi, dekan filozofske fakultete v Pisi pa je predaval o pojavu futurizma v različnih provincialnih okoljih. Sledili sta še dve poročili strokovnjakov iz Jugoslavije: Irina Subotić iz Beograda je govorila o razstavi moderne umetnosti v Beogradu leta 1924 in njenem širšem pomenu, Peter Krečič iz Ljubljane pa

o odnosu med slovensko avantgardo in ekspresionizmom. Vsa predavanja so bila na visoki znanstveni ravni in so lepo dopolnila izsledke goriške razstave s spremljajočim katalogom o obdobju futurizma.

V četrtek, 30. maja, pa sta v goriški stolnici na koncertu, ki so ga priredili Goriška matica, Zveza slovenskih kulturnih društev in Zveza slovenske katoliške prosvete, nastopila trobentar Anton Grčar in organist Hubert Bergant. Slišali smo več skladb iz obdobja baroka za same orgle ali za trobento s spremljavo orgel, zastopani pa so bili tile skladatelji: J. S. Bach, H. Purcell, G. F. Händel, G. B. Martini, J. G. Walther in A. Vivaldi. S tem koncertom se je zaključila slovenska glasbena sezona v Gorici, hkrati pa je pomenil počastitev

dalje na 6. strani ■

Slovenska skupnost na Goriškem napoveduje kongres

V Gorici se je na svojem sedežu sestalo pokrajinsko tajništvo Slovenske skupnosti in obravnavalo rezultate upravnih volitev na Goriškem. Uvodno poročilo je podal pokrajinski tajnik Marjan Terpin, ki se je zlasti zaustavil ob uspehu SSK v Sovodnjah, osipu glasov v Gorici in izgubi uprave SSK v Števerjanu. V debati, ki je sledila, so raznolike probleme in aspekte političnega momenta SSK poglobljeno obravnavali vsi člani tajništva, kar je brez dvoma pokazatelj delikatnega momenta, ki je nastal v naši edini slovenski stranki. V Gorici je Slovenska skupnost izgubila nekaj glasov, vendar je vseeno potrdila dva svoja svetovalca, kar je vendarle pozitivno zlasti še, če upoštevamo, da se je slovensko predstavništvo skrčilo, saj je PSI izvolil samo enega Slovenca, PCI pa sploh

nobenega. Najbrž je za Slovence na Goriškem ta podatek sploh od vseh, najbolj žalosten. Treba je, da SSK ponovno preveri svoja izhodišča, ker se zdi, da so botrovale osipu glasov Slovenske skupnosti v Gorici, poleg seveda odmiranja slovenskega prebivalstva, tudi nekatera nasprotstva stališčem SSK v splošni politični usmerjenosti.

V Števerjanu je Slovenska skupnost izgubila upravo, ki je prešla v roke socialkomunistov. To seveda izvira iz spora dosedanega župana s krajevno Slovensko skupnostjo, kar je v zadnjih dveh letih praktično paraliziralo občinsko upravo. Sekcija SSK v Števerjanu je postavila v bistvu nove kandidate (od prejšnjih je potrdila le tri), vendar je v zadnjih dneh krog okoli dosedanega župana propagiral, naj se oddajo glasovi za socialkomuniste, kar je povzročilo preobrat. Pokrajinsko tajništvo SSK odločno obsoja tako početje, ki je v bistvu naperjeno proti celotni Slovenski skupnosti in seveda ruši temelje slovenske stranke.

V Doberdobo je SSK napredovala, čeprav s skromnim uspehom, nasprotno pa je Slovenska skupnost zabeležila zelo dober rezultat v Sovodnjah, kar kaže, da so svetovalci in sekcija SSK tu dobro delali.

Tajništvo SSK meni, da je potreben tizen pregled dela in da je treba točno začrtati programe in načrte za bodočnost.

Zahvaljuje se vsem, ki so podprli njevo politiko s tem, da so glasovali za liste Slovenske skupnosti in zavračala natolcevanja, podtikanja in nasprotstva ljudem, ki za SSK ali sploh slovensko politiko nič ne žrtvujejo, a samo čakajo, kako bi kje kaj razdrli in podrli.

Slovenska skupnost se bo nadalje udeleževala pogajanj za sestavo večine v Gorici, kjer bo seveda postavila točne zahteve v prid Slovencev; v jeseni bo sklicala redni pokrajinski kongres potem ko se bodo obnovile sekcije po občinah.

Tajništvo SSK se je spoštljivo poklonilo umrlemu dr. Avgustu Sfiligoju, neustrašnemu borcu za pravice Slovencev v Italiji. Primorski Slovenci, tudi tisti, ki se z njim politično niso strinjali, ga bodo ohranili v trajnem spominu.

Mogočna proslava v Gorici

Goriška proslava ob 40-letnici obnove slovenskega šolstva v naših krajih je bila v petek, 31. maja, v deželnem avditoriju. Dopoldne so se proslave udeležili šolarji, dijaki in šolniki, zvečer pa je bila ponovitev za širšo javnost. V predverju je bila na ogled likovna razstava učencev in dijakov. Spored je bil posvečen predvsem Kosovelovemu pesniškemu izročilu, ki so ga z recitalom v režiji Emila Aberška predstavili učenci in dijaki slovenskih šol.

Slavnostni govornik je bil prof. Jožko Šavli. Med drugim je izjavil: »Mladi rod moramo pripraviti ne le za poklic, ampak tudi za življenje na individualni, družbeni in narodni ravni. Duhovno ga moramo oplemenititi, strokovno izobraziti, narodno ozavestiti. To je izročilo vseh naših kulturnikov, naj si je šlo za vaškega učitelja ali za slovečega slikarja. Bodimo zvesti temu izročilu in ne bomo zašli! Slovenska šola, ki je vzknila iz reformatorskega gibanja že v 16. stoletju, bo tudi pri nas še zelenela in cvetela.«

Pred tem je prof. Šavli orisal obnove slovenskega šolstva po 20-letnem trp-

ljenju, segel pa je tudi nazaj v zgodovino. Iz prvih šolskih let po zadnji vojni je omenil hudo rano slovenskega šolstva na Goriškem: sklep italijanskih oblasti, da optanti ne smejo obiskovati slovenskih šol. Takrat so zazijale v naši šolski populaciji strahotne vrzeli. Govornik je nato omenil pravno urejanje slovenskega šolstva, zavzel se je za slovenske šole v videmski pokrajini in naštel še nekaj drugih perečih vprašanj, od potrebe po avtonomni šolski upravi do univerzitetnega izobraževanja in priznavanja jugoslovanskih akademskih naslovov. Ob ostalih zahtevah je poudaril, da so vse humane in kulturne, svoj okvir pa bi morale dobiti v globalnem zaščitnem zakonu.

Na proslavi so spregovorili še goriški župan Scarano, šolski skrbnik Sanminiatelli, pokrajinski predsednik Cumpeta, zastopnik komiteja za šolstvo iz Ljubljane Winkler, v imenu slovenskih županov doberdobski župan Lavrenčič, v imenu Sveta slovenskih organizacij Paulin, v imenu Slovenske kulturno gospodarske zveze Mirko Primožič, za tržaške šolnike in dijake pa profesorica Nada Pertot.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE

V Avstraliji je lansko leto zaživel novo slovensko društvo z imenom »Zveza slovenske akcije« (naslov: ZSA, P.O.Box 153, Rydalmere 2116, N.S.W., Australia). Za razliko od drugih slovenskih društev v zdomstvu si je omenjena zveza zastavila veliko širše cilje, kakor pa je bilo to doslej v navadi: obramba slovenske kulture in jezika doma in v svetu.

Osnovni cilj je povezati vse slovenske ljudi, ki jim je pri srcu usoda slovenstva, ne glede na njihov osebni nazor. Pomembno je le to, da hočejo v svojem okolju na kakršenkoli način sodelovati v duhu zastavljenega cilja.

Pobuda je naletela pri številnih slovenskih ljudeh pod vseh celinah na ugoden odmev. Največ članov se je priglasilo seveda iz Avstralije, javili pa so se tudi iz Argentine, Kanade, Združenih držav (Washington, Cleveland), pa iz Evrope - Avstrije, Švice, Francije, Italije, Švedske, ZR Nemčije, članstvo je v nekaj mesecih naraslo na 150, priglašajo pa se še vedno novi.

Zveza namerava že v kratkem izdati tudi svoje glasilo, ki bo najbrž imelo naslov »Slovenska beseda«. Kakor izhaja iz poročila zadnjega sestanka članov v začetku meseca maja letos, se obeta zanimivo glasilo, ki bo prinašalo novice iz življenja slovenskih ljudi po vsem svetu.

Prejeli smo

IZID NATEČAJA ZA IZVIRNE RADIJSKE IGRE

V skladu z razpisom natečaja za izvirne radijske igre z dne 23. septembra 1984 Radio Trst A javlja:

— do določenega roka 31. januarja 1985 je prišlo 16 del, in sicer štiri izvirne radijske igre, devet izvirnih radijskih iger za otroke in doraščajočo mladino ter tri izvirne radijske igre v narečju.

Ocenjevalna komisija, ki je bila imenovana v skladu s členom 7 razpisa in so jo sestavljali prof. Zora Tavčar Rebula, režiser Jože Babič in zastopniki Radia Trst A Filibert Benedetič, Pavle Merku, Nataša Sosič Fabjan, Sergij Verč in Dorica Zagar Filipiči, je najprej z obžalovanjem ugotovila, da se natečaj ni udeležila večina priznanih slovenskih pisateljev v Italiji. Tri dela — in sicer eno izvirno radijsko igro in dve mladinski igri — je morala komisija izločiti, ker ne odgovarjajo členom 1, 4 ali 5 razpisa. Po poglobljenem pretresu vseh ostalih del se je komisija odločila priznati naslednje nagrade in priporočila za odkup.

V kategoriji izvirnih radijskih iger prejme drugo nagrado **Dih ostrih senc** Janeza Povšeta. Prva in tretja nagrada nista podeljeni. **Noč po jubileju** Jožka Lukeša je priporočena za odkup.

V kategoriji izvirnih radijskih iger za otroke in doraščajočo mladino prejme prvo nagrado **Zgodbica o srečnem darilu** Janeza Povšeta, drugo nagrado **Pravljicva (toda ne popolnoma)** Mauira Casellija in Dimitrija Grudna, tretjo nagrado pa **Stekleni oreh** Miroslava Leban. **Kraške mravlje** Carla Gorija (Draga Gorupa) so priporočene za odkup.

V kategoriji izvirnih radijskih iger v narečju ni bila podeljena nobena nagrada. Igra **Pr združenike** Marije Petaros Rojc je priporočena za odkup.

Seveda je število članstva pomembno za vsakršno pobudo te akcije, tako doma kot v svetu. Bila je možnost, pravi tajnik zveze, da bi na eni od avstralskih univerz, kjer so uvedli študije slovanskih jezikov, uvedli tudi pouk slovenščine, pa se Slovenci niso pravočasno zganili. Ko pa so se, je vlada napovedala krčenje izdatkov za univerzitetne študije, in do uresničenja pobude ni prišlo. Bilo pa bi drugače, če bi lahko zveza predložila avstralskemu ministru seznam z dvajset tisoč podpisov. Na takšne številke se funkcionarji ozirajo, ker morajo pač računati na odziv pri volivcih.

Seveda pa Zveza slovenske akcije ne namestava ostati samo pri obrambi slovenskega jezika in kulture. Zaorati hoče tudi na področje, ki je bilo doslej premalo upoštevano. Seznanjati tuji svet s slovenstvom in njegovimi vrednotami. In s tem tudi številne slovenske ljudi v svetu in njihovo potomstvo, ki ne znajo več slovenskega jezika, da si svojega porekla zavedajo. Zanje bi bilo nujno informiranje o Slovencih v jeziku, ki ga razumejo, zlasti v angleščini, pa tudi španščini. Največ slovenskih izseljencev se namreč nahaja v anglosaških in v latinskoameriških deželah.

Reči je treba, pravzaprav, da sploh ni priročne knjige o Slovencih, njih zgodovini, kulturi, jeziku, umetnostnih spomenikih itd. v kakem tujem jeziku. Še Srbi v Lužici, ki jih je le kakih 50.000, imajo npr. svoj priročnik v nemščini »Die Sorben«, ki je doživel že 10. izdajo. V njem najdemo kratek pregled zgodovine, kulture, odrske in književne umetnosti, ljudsko umetnost itd. O Slovencih ničesar takega.

Področje obrambe slovenskega jezika in kulture in seznanjanje sveta s slovenskimi vrednotami je še neobdelan vinograd, ki čaka de'avecev. Pobuda, ki jo napoveduje Zveza slovenske akcije je zato dobrodošla in dragocena.

—o—

JUBILEJNI

XX. ŠTUDIJSKI DNEVI - DRAGA 1985

Park Finžgarjevega doma
Opčine, Narodna ulica 89

Petek, 30. avgusta 1985

Ob 17.00: predstavitev sodelujočih na letošnji Dragi;

predstavitev knjige DRAGE V DNEVNIM ŠTIRIH

Ob 17.30: 40 LET SLOVENSkih DALJAV IN BLIZIN

Pričevanje mladega Slovenca z onkraj oceana - ugotovitve in perspektive

Sobota, 31. avgusta 1985

Ob 16.00: SLOVESNA OTVORITEV

Po otvoritvi predavanje: SLOVENIJA KONEC XX. STOLETJA: PREHOD V NOVO DIALEKTIKO?

Slovenski intelektualec s svetovljanskim izkustvom pretresa nova znamenja na našem duhovnem obzorju

Nedelja, 1. septembra 1985

Ob 10.30: predavanje: ŽAR IN STISKA SODOBNEGA VEROVANJA

Povojni kristjan se vživlja v utrip svetovne in slovenske cerkve

Ob 16.00: predavanje: DUMA 1985

Trpkost in zanos današnje slovenske zavesti

OSREDNJA SLOVESNOST OB 40. OBLETNICI ZMAGE IN OSVOBODITVE V ILIRSKI BISTRICI

Po približnih cenitvah se je velikih slovesnosti v Ilirski Bistrici, ob 40-letnici konca vojne in osvoboditve, udeležilo približno 15.000 ljudi.

Slavnostni govornik na nedeljski prireditvi je bil predsednik republiškega odbora ZZB NOB Bogo Gorjan. V svojem govoru je poudaril pomen bojev, ki so bili na tem področju ob zadnjih dnevih vojne, spregovoril pa je tudi o vprašanju zahodne meje in o sedanjem položaju v Jugoslaviji. V svojem govoru pa se je zavzel za čimprejšnjo odobritev zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji.

Na proslavi, ki so jo oblikovale številne skupine, je sodeloval tudi Tržaški partizanski pevski zbor, ki ga vodi Oskar Kjuder.

IZ KULTURNEGA DOGAJANJA NA GORIŠKEM

■ nadaljevanje s 5. strani

dveh jubilarov v letošnjem evropskem letu glasbe, Bacha in Händla. Prisotni poslušalci so gotovo z užitkom prisluhnili stari baročni glasbi, ki se je odlično prilegala prav tako baročni arhitekturi goriške stolnice.

V petek, 31. maja, so na gradu Kromberk pri Novi Gorici slovesno odprli retrospektivno razstavo znanega slovenskega umetnika, solkanskega rojaka Vladimira Makuca. V kulturnem sporedu ob otvoritvi je nastopila flautista Nataša Pavletič, o pomenu razstave pa so spregovorili ravnatelj Goriškega muzeja Branko Marušič, podpredsednik slovenske republiške skupščine Jože Šušmelj in Melita Stelè-Možina iz Moderne galerije v Ljubljani. Razstava je zavzela precejšen del kromberškega gradu, šteje pa nad 200 del, zlasti grafik, pa tudi risb, slik in kipov. Odprta je vsak dan, razen ponedeljka, od 10. do 19. ure. Ob razstavi je izšel obsežen katalog s 116 stranmi ter s številnimi reprodukcijami in bogatim dokumentarnim gradivom.

NOVICE

Slovenska skupščina odločno podpira stališča vlad republike Slovenije in republike Hrvaške do osnutka novega deviznega zakona in do osnutka zakona o gospodarskem razvoju države do leta 2000. To je prišlo pred dnevi jasno do izraza v skupščini socialistične republike Slovenije.

—o—

V Bejrutu se še vedno bijejo hudi boji med Šiiti in Palestinci, ki se krčevito upirajo nasprotnikom v vseh begunskih taboriških. Boji so zahtevali več stotin mrtvih in nekaj tisočev ranjencev. Medtem je sirske predsednik Assad ponovno obljubil, da bodo sirske enote posegle v dogajanje in razorožile oddelke, ki pripadajo raznim libanonskim strankarskim enotam.

—o—

Na nedeljskih političnih volitvah v Grčiji je prodorno zmagala socialistična stranka ministrskega predsednika Papandreua. V novem parlamentu bodo socialisti imeli absolutno večino poslancev.

Potrebujemo, ljudi ki jim je zvestoba...

■ nadaljevanje s 3. strani

Naj s hvaležnostjo omenimo — žal bo moj razgled komaj segal do Goriškega in bo komaj šel čez obzorje srednje šole — vsaj nekatere že pokojne — koliko jih je že! — zanosne orače na tej naši mladi njivi: pravim pokojne, ker so med nami še nekateri, vredni prav tako častne omembe.

Naj torej med ravnatelji omenimo dr. Antona Kacina, dr. Jožefa Nemca, dr. Rudolfa Perhava, prof. Ivana Rudolfa, inž. Jožeta Porento, dr. Maro Blažina, prof. Vladimira Žitka, dr. Jožeta Seražina.

Naj med profesorji omenimo kulturno plodovitega Rada Bednarika, zanosnega desetbratovskega slavista Milana Bekarja, ognjevitega domoljuba in iskrega intelektualca Rafka Premrla, odličnega matematika Vinka Vovka, navdušene klasičnega filologa Otona Muhra, intelektualno in značajsko markantno Elzo Antonac, kulturno razgledanega Ivana Šavlija, pedagoško in skavtsko angažiranega Ivana Theuerschucha, očetoškega nosilca primorske tradicije Ivana Sosiča, prizadevno zgodovinarico Rožo Šturm, odličnega prirodoslovnega strokovnjaka Toneta Penka, intelektualno in človeško tehtnega Franceta Zupana, prevajalsko prizadevnega Borisa Mašero.

Med njimi so bili ljudje, ki so poleg svojega službenega tributa prinašali šoli svojo umetniško ali kulturno darovitost kakor pevec Marjan Kos, glasbenik Mirko Filej, skladatelj Ivan Grbec, etnograf Metod Turnšek, književnik Andrej Budal, slikar Rudolf Saksida.

Posebna častna omemba pa naj velja dvema šolnikoma, ki jima mora biti naša šola posebno hvaležna: profesorju Rudolfu Fajsu, požrtvovalnemu očetu **Literarnih vaj**, ki so več kot dvajset let odpirale svoje strani ustvarjalnosti naših dijakov in ki bi jih odpirale še danes, ko ne bi bil nekdanji zanos popustil; in profesorju Jožetu Peterlinu, ki se je njegova kulturna nepomirljivost razlivala daleč preko šolskega okvira in ki je svoje višješolce pripravil do zahtevnih odrskih nastopov, od Anouilhove **Antigone** do Cankarjevega **Jakoba Rude**.

Dalje bi moral tudi omeniti kar dolgo vrsto že pokojnih veroučiteljev, graditeljev humanističnega časa na naših šolah.

Podoben častni seznam bi zaslužilo tudi slovensko učiteljstvo, ki o njegovi vnemi govori na stotine šolskih nastopov in razstav. In naj tukaj ne bo zamočeno tiho in nevidno, a vendar predragoceno delo vzgojiteljic v naših vrtcih. Njim, osebju naših osnovnih šol in vrtcev, gre posebna zahvala za delo, opravljeno po katastrofičnem letu 1948, ko so se morali tako rekoč prebijati skozi kominformske razvaline, da so v kapilarnem iskanju prišli do slovenskih otrok.

Z eno besedo: dovolj je, da človek prelista že visok sveženj naših **Izvestij** od prvih povojnih let do danes — in v njih poleg običajnih statistik najde tudi vrsto kulturnih uvodnikov, nekaterih z znanstveno težo —, da ugotovi, da je slovenska šola v tem času, ki bo kmalu enak polovici stoletja, intenzivno in kvalitetno živela, o čemer pričajo tudi ugledne univerzitetne kariere in siceršnja kulturna uveljavitev nekaterih njenih učencev.

In rezultati na narodni ravni, po teh štirih desetletjih?

Je slovenska šola ob tisočih diplomirancev, ki so zapustili njene klopi, ustrezno okrvila, narodno in kulturno, naš narodni organizem?

Se posebej je na mestu vprašanje: je to naredila naša srednja šola pri raznih generacijskih valovih, ki so se zvrstili skoznj? Je čutili nove vzgane ustvarjalnosti in osveščenosti, novo izvirnost in novo probojnost v naši politiki, v našem gospodarstvu, v naši kulturi, v našem tisku, v naši življenjski atmosferi? Vstopajo te generacije na strmino, ki nas še loči od leta 2000, nabite s kulturno in narodno vitalnostjo?

Sami čutite, da to ni trenutek, da bi odgovarjal na ta vprašanja z iskrenostjo, ki izključuje vsako ceneno in provincialno laskalnost. To ni trenutek realizma: je trenutek svečanosti.

Vendar pa se ob vsej svečanosti danes slovenski šoli odpira vprašanje: kam, v tem mračnjem velikega sveta, ob tej stiski tudi matičnega slovenstva, ob biološkem upadanju zamejstva, ob tem vidnem redčenju naših vrst?

Kam torej?

Vsaj en ne nam mora biti nedvoumen: ne v smer narodne smrti. A če nočemo, da naše

šole postanejo muzeji, nam mora biti jasno nekaj: da Slovencev v zamejstvu ne bo prvenstveno ohranjala tudi šola ne, tudi gledališke predstave ne, tudi romani in pesniške zbirke ne, tudi športni uspehi ne: prvenstveno jih bodo ohranjali otroci.

Zakaj še tako strokovno in kulturno imenitna šola nas ne bo mogla reševati, če ne bo imela koga reševati.

In še en ne nam mora biti nedvoumen: na noben način ne v totalitarne recidive, ki kopljejo prepade med Slovincem in Slovincem.

Če nam France Prešeren ni pretveza, ampak inspiracija, če nam ni prah v oči, ampak ključ in zvezda onkraj vseh minljivih politik, potem mora biti njegova sprava tudi naša človeška izbira:

**Edinost, sreča, sprava
naj k nam nazaj se vrnejo!**

In naša šola naj ne bo samo izdelovalnica diplomirancev, zakaj vsaj toliko kot strokovnjakov — tehnikov, ekonomistov, pravnikov, zdravnikov — potrebujemo mož, karakterjev, ljudi z dušo in etosom.

Potrebujemo ljudi, za katere človek ne živi samo od kruha in od računalnikov. Ljudi, ki jim je zvestoba svojemu še zmeraj krvavečemu narodu — ob največjem spoštovanju do tujega — sveta. Ljudi, za katere poleg politike in ekonomije, poleg tehnike in športa obstaja duh, lačen resničnega, dobrega in lepega.

Potrebujemo Slovencev, vrednih tistih velikih, ki so nas s silo svoje človeškosti utemeljevali na tej zemlji, vrednih Pinka Tomažiča in Jakoba Ukmarja.

Naj jih naša šola vzgaja čim več, novih mladih ustvarjalnih Slovencev in Slovenk!

Vivat et crescat!

Naj živi! Naj raste!

ŠPORT

Velik uspeh mladih odbojkaric

Slovenski šport v zamejstvu je dosegel pred dnevi nov, velik uspeh. Zaslugo za to imajo članice mladinske ženske odbojkarške ekipe Friulexport, ki so na državnem prvenstvu dekliv zasedle drugo mesto na lestvici in s tem postale državne podprvačkinje. Mlada slovenska dekleta so pod vodstvom prav tako mladega trenerja Saška Korena premagala na državnem prvenstvu use nasprotnice in se tako uvrstile v veliki finale, ki je bil v turističnem središču Porto Sant'Elpidio v pokrajini Ascoli Piceno. Klonile so le pred prvovrščeno ekipo s Sicilije, potem ko so se bile odlično izka-

zale na tekmi za uvrstitev v finale, ko so odpravile s 3:2 ekipo Pallavolo Carrarese iz Toskane, ki je veljala za favorita. Ta tekma je naša dekleta očitno zelo utrudila, tako da so na zadnji tekmi popustila in položila orožje pred sicer odličnimi Sicilijankami.

Ekipo Friulexport sestavljajo: Aleksandra Pertot (kapetanka), Aleksandra Foraus, Tamara Ušaj, Loredana Umek, Martina Ukmar, Ivana Venier, Lajris Žerjal, Tanja D'Ambrogio in Erika Garbini. Trener je Saško Koren.

Za prodoren uspeh iskreno čestitamo!

Ge. Lu.

Doberdob - zgodovinski in socialni pogled

I.

D o b e r d o b: ime zveni domače, kljub temu pa se malo ve o tem kraju. Doberdob je slovenska vas, ki leži na kraški planoti kmalu za državno mejo, nekako na pol poti med Gorico in Trstom.

Zgodovinski oris

Zgodovina Doberdoba sega daleč nazaj v visoki srednji vek. V tem obdobju sta Dol in Jamlje pripadala devinskim grofom,

Doberdob pa delno goriškim. Prvič se Doberdob omenja v zgodovinskih virih leta 1494. Podatek iz leta 1524 govori o tem, da je bilo ozemlje urejeno kot župa, torej po tipično slovenskih običajih. Samostojna občina je Doberdob postal leta 1850.

Prva osnovna šola pa je začela tu delovati okrog leta 1840, v njej se je pouk vršil v slovenščini.

Nekoč komaj znana in odročna vas na goriškem Krasu je dobila žalosten sloves v

prvi svetovni vojni. Okrog Doberdoba so v letih 1915 in 1916 divjali hudi boji med Avstro-Ogrsko in Italijo. Ko se je začela vojna, so Doberdobce preselili v notranjost Avstro-Ogrske, vas pa je bila v vojnih bitkah skoraj popolnoma porušena. Tukaj so se bojevali vojaki številnih narodov nekdanje monarhije, med njimi veliko slovenskih fantov in mož. Od tedaj je znan Doberdob kot »slovenskih fantov grob«.

Med prvo vojno je to področje utrpelo veliko škodo, saj je potekala soška fronta prav preko Doberdobske planote: do avgusta 1916 po zahodni občinski meji in nato po vzhodni.

Po končani prvi vojni so se izseljeni Doberdobci vrnili med ruševine svoje vasi,

Tržaška Mladika in Veneti

Komaj je moja študija o Venetih zagledala v Glasu Korotana (10/1985) beli dan, že se je na platnicah tržaške Mladike (1985/4) pojavilo »pismo« bralca, v katerem prosi uredništvo, naj do omenjene študije zavzame stališče. Vnema je res presenetljiva in omenjeni mesečnik je lahko vesel, da ima tudi takšne bralce, katerih obzorja segajo daleč preko ozkih virov matice in zamejstva, vse do belega Dunaja, kjer Glas Korotana izhaja.

Uredništvo Mladike pa tudi ni od muh, saj je že pred leti zavzelo svoje stališče do Venetov, potem ko ga je ob izidu Glasa Korotana (7/1981) spet neki bralec v »pismu« spraševal za mnenje o tem vprašanju, ki je bilo takrat šele nakazano. Uredništvo je že tedaj vedelo, da gre v teh in podobnih primerih samo za navdušence, ki da jih resna znanost pač ne more jemati v poštev itd.

Tokrat pa hoče biti isto uredništvo v svojem odgovoru še prepričljivejše, da njegova sodba »ne bi bila videti rojena iz kakega drugega ozira kakor iz spoštovanja do resnice« (!) in navaja mnenje kar dveh eminentnih predstavnikov znanosti, ki jo ta publikacija (glede Venetov, op. p.) skuša tako samozavestno koregirati. Ne eden ne drugi da ne more priznati Šavlijevi teoriji znanstvene veljave ...

Ce se uredništvo šele sedaj sklicuje na mnenje obeh eminentnih predstavnikov znanosti in s tem posredno priznava, da samo ni sposobno za takšne sodbe, kako to, da je potem svojo sodbo o komaj nakazanem vprašanju Venetov izreklo že pred tremi leti (Mladika 1982/6-7)? Ali je že tedaj vedelo, da čez kako leto vsaj dva eminentna znanstvenika ne bosta sprejela mojih razlag o starodavnih Venetih? Takšno jasnovidnost ali celo preroški duh Mladike lahko samo občudujemo!

Pri vsem tem pa ostaja še nekaj bistvenega. Samozavestno uredništvo sploh ne navaja, v katerem listu ali glasilu in kdaj sta, bodisi eden kot drugi od navedenih, objavila kakšen kritičen zapis o moji študiji glede Venetov?

Kolikor pa mi je znano, se doslej nobeden ni posebej ukvarjal z raziskovanjem problema Venetov in njihovega porekla. To področje so raziskovali zlasti poljski znanstveniki, kakor J. Kostrzewski in Lehr-Splawinski ter drugi, od nemških H. Krahe, H. Kronasser, med itali-

janskimi G. Devoto, M. Lejeune in G. B. Pellegrini, medtem ko se C. Verdiani povsem pridružuje poljskim izhodiščem.

Ob zaključku svoje študije sem se na padovanskega profesorja Pellegrinija obrnil z daljšim poročilom v pismu in mu nakazal, da iz vseh mojih preverjanj izhaja, kako smo tudi Slovenci ostanek davnih Venetov.

Prof. Pellegrini te možnosti nikakor ni zavrnil in je odgovoril naslednje (16.1.1985): »Mi farà piacere ricevere il Suo fascicolo sugli Sloveni nelle Alpi; leggo lo sloveno (meglio il tedesco); ricambierò con qualche mio studio ...« — Pred kratkim pa je prejem moje študije potrdil s sporočilom (15.5.1985) v nemščini: »Natürlich, ich habe das interessante Buch **Veneti, naši davni predniki?** und ich werde darüber eine Besprechung schreiben (im Sommer). - Ich lese es, und es ist für mich sehr nützlich« ... Po naše: Seveda imam zanimivo knjigo ... in bom o njej poleti napisal recenzijo. Prebiram jo in mi je zelo koristna ...

Profesor Pellegrini se je z vprašanjem Venetov še največ ukvarjal in je izdal tudi debelo knjigo »La lingua venetica« (1967) v dveh delih, ki je menda edino samostojno delo o tem prazgodovinskem ljudstvu. Mislim zato, da njegov odgovor le nekaj velja.

Sploh pa je vprašanje Venetov in še zlasti njihova praslovanskost še v znanstveni razpravi. Ze v eni prejšnjih številčk Novega lista je bila navedena ena izmed študij o Venetih kot najstarejšem imenu Slovanov, objavljena v The Journal of Indo-European Studies (1975), ki izhaja sedaj v Washingtonu, prej v Londonu in New Yorku; kakor tudi podobna študija v Etnogenezu (1980), izhajajočem v Kievu.

V znanstvenem svetu se torej razprava o Venetih še zdaleč ni zaključila. Toda pri tržaški Mladiki so, v nasprotju s tem, že pred tremi leti vedeli, kakor hočejo vedeti še sedaj, da teorija o praslovanskem poreklu davnih Venetov nima znanstvene veljave, četudi o njej še razpravljajo, ne samo na zahodu, temveč tudi na vzhodu. V ta okvir se namreč vključuje tudi moja raziskava. Takšna stališča Mladike, v katerih je že naprej vse jasno, ne da bi karkoli v kritiziranem delu vsaj poskušali ovreči, bi lahko spadala, ker očitno ne morejo niti v zahodni niti v vzhodni svet, samo še v Albanijo.

znašli pa so se v novi državi Italiji. Kmalu po prihodu Italije je nastopil fašizem, ki je ukinil in zatrl vse slovenske kulturne in gospodarske organizacije. Taki raznarodovalni politiki so se že zgodaj uprli domačini, ki so bili organizirani v narodnem in delavskem gibanju. Zato ni čudno, da so bili mnogi preganjani.

V obdobju med obema vojnama je bila večina Doberdobcev zaposlena v ladjedelnici v Tržiču. Leta 1929 so zaradi krize odslovili skoraj celoto zaposlenih delavcev, med njimi tudi Doberdobce. Zaradi tega se jih je velika večina izselila v Ameriko, predvsem v Argentino. V tujini so se zaposlovali pri velikih kmetijah ali pa so pomagali pri gradnji železnice.

Konec 1942 se je s prihodom Soškega odreda razvilo partizanstvo. Po razpadu fašistične Italije se je večja skupina delavcev-partizanov iz Laškega premestila v Doberdob in tu začela z akcijami. Partizanske zasede so delovale na vseh cestah, ki so vodile v Dol. Tako je prišlo septembra

1943 do večjega spopada z Nemci pri Devetakih, kjer so partizani zajeli več nemških ujetnikov in orožja. Doberdob je tedaj drugič postal grob slovenskih fantov (pa tudi deklet, mož in žena) — tokrat domačinov. O tem priča velik spomenik sredi vasi.

Januarja 1944 so nacisti v Doberdodu ubili šest domačinov in neko dekle iz Lokvice. V celotni doberdobski občini je med NOB padlo 73 prebivalcev (42 samo iz Doberdoba), to je skoraj šest odstotkov vsega prebivalstva. Občino je 1. maja 1945 osvobodila Gradnikova brigada. Doberdobci so svojim padlim odkrili ploščo leta 1961, vsem padlim v občini pa leta 1969.

Povojno življenje

Kulturno življenje v vasi se je po vojni kar dobro razvilo, saj deluje tu še danes veliko raznovrstnih društev in organizacij. Naj omenimo nekatere: kulturno društvo Jezero, mladinski odsek, ženski odsek, pevski zbor Jezero, fotoklub, športno društvo

K moji študiji dodani nemška »Zusammenfassung« in angleška »Summary«, navaja nadalje prizadevno uredništvo Mladike, naj ne bi dvignili ugleda slovenske znanosti med tujci. Takšne, kot si jo ono zamišlja, gotovo ne. In za takšno znanost je lahko še bolj zaskrbljujoče, da se sodaj prav ta študija o Venetih prevaja še v nemščino. In mogoče še bolj, da je naprodaj v slovenskih knjigarnah in se je slovenski ljudje sploh ne branijo kupovati.

Posebno pozornost pa zasluži trditev uredništva Mladike, da gre v primeru njegovega odgovora »bralca« samo za spoštovanje resnice. Ali res? Zakaj pa potem Mladika iz istega spoštovanja ni ničesar poročala o mojih drugih študijah, tako o simbolu karantanskega klobuka, o simbolu lipe v slovenski zgodovini in o karantanskem grbu. V njih so odkritja, ki jih je slovenska javnost doma in v svetu, pa tudi tuja, avstrijska in švicarska, z naklonjenostjo sprejela. Samo Mladika jih je zamolčala. Gre torej v tem primeru za nasprotovanje meni osebno.

In če bi res šlo samo za spoštovanje resnice, potem naj mi uredništvo Mladike izrecno zagotovi, da omenjeno »pismo« bralca ni inscenirano, kakor tudi podobno »pismo« pred tremi leti, objavljeno zgolj zato, da se lahko za odgovorom uredništva skrije ena ali mogoče dve osebi, ki se s svojim imenom sicer nočeta izpostaviti. Takšno zagotovilo bo samo potrdilo demokratična in krščanska načela, na temelju katerih hoče izhajati Mladika.

Jaz bi s tem za sedaj končal, Vi pa se le še kaj oglasite!

Jozko Šavli

—O—

Prof. Samo Pahor je prijavil rimskemu državnemu tožilstvu finančnega ministra Visentinija in vse njegove predhodnike do leta 1977. V prijavi Pahor trdi, da Visentini in bivši finančni ministri niso izpolnjevali svojih uradnih dolžnosti. Pri tem ugotavlja, da ministri niso poskrbeli za obrazce 740 tudi v slovenskem jeziku, saj gre za listine, ki so javnega značaja in ki bi morale v skladu z določili osimske pogodbe vsebovati tudi slovensko besedilo. Gre za obrazce, s katerimi italijanski državljani slovenskega jezika prijavljajo osebne dohodke. Samo Pahor je redni profesor na slovenskem učiteljskišću v Trstu in član vsedržavnega šolskega sveta v Rimu.

Mladost, balinarsko društvo Gradina, godba na pihala Kras, dekliški zbor, društvo Hrast, cerkveni pevski zbor, skavtska in taborniška organizacija, lovski klub, društvo krvodajalcev ...

Prebivalstvo

Na današnje družbene in narodnostne značilnosti občine Doberdob je v precejšnji meri vplivala industrializacija. Spremenila je nekako življenje prebivalcev, ki so se prej večinoma ukvarjali s kmetijstvom, sedaj pa jih je industrializacija poslala v mestne tovarne.

Leta 1896 so v Tržiču odprli ladjedelnico, v kateri so našli zaposlitev mnogi Doberdobci. Pomen poljedelstva za vaščane se je s tem zmanjšal. Veliko njiv v Laškem so Doberdobcem razlastili ob izgradnji letališča v Ronkah. Danes je samo še okrog pol odstotka zaposlenih v kmetijstvu, 53% jih je v industriji in trgovini in 46% v gostinstvu in uradih.

(Dalje)